

У 50-я галы ў бібліятэказнаўстве пачаўся перагляд поглядаў на праблемы бібліятэчнай псіхалогіі, і ў прыватнасці на тэарэтычныя работы М.А.Рубакіна, характэрныя для 30-х гадоў. К.Г.Маўрычэва, напрыклад, указвала на аднабаковы характар крытыкі тэарэтычных работ М.А.Рубакіна. Яна падкрэсліла яго пэўныя заслугі ў распрацоўцы тэорыі і практыкі вывучэння чытачоў і іх інтарэсаў, у распрацоўцы прыпынкаў і метадаў самаадукацыйнага чытання.

Характэрным для гэтага перыяду з'яўляецца цікавасць да праблем выкарыстання ў бібліятэчнай псіхалогіі прыпынкаў і метадаў сацыяльнай псіхалогіі. Свой пункт гледжання наконт данага пытання выказвала К.Г.Маўрычэва. Яна падкрэслівала, што «каждый человек, обладая индивидуальной психологией, в то же время является членом того или иного социального коллектива, который имеет свои экономические, классовые, этические и культурные идеалы. Эти идеалы и порождают определённую общность читательских интересов той или иной читательской группы».

Да 50-х гадоў адносіцца і дыскусія аб ролі МБА, у якой прымаў удзел І.Б.Сіманюўскі. Некаторыя бібліятэказнаўцы лічылі, што шырокае выкарыстанне МБА сведчыць «о порочности комплектования библиотек». І.Б.Сіманюўскі ж падкрэсліў, што МБА з'яўляецца «не только важным средством обслуживания читателей, но и могучим фактором и незаменимым элементом планомерной организации библиотечного дела».

У бібліятэчным друку тых гадоў значнае месца займала дыскусія аб крытэрыях ацэнкі эфектыўнасці дзейнасці бібліятэк. Пры гэтым шэраг бібліятэказнаўцаў лічылі немагчымым ацэньваць работу бібліятэкі па колькасці масавых мерапрыемстваў, якія праведзены ў ёй. К.Г.Маўрычэва, напрыклад, адзначала, што аб рабоце бібліятэкі неабходна меркаваць «не по количеству проведенных мероприятий, а по их количеству и результатам».

Гэта толькі асноўныя накірункі развіцця бібліятэказнаўчай думкі на Беларусі ў 50-я галы, якія датычаць тэарэтычных пытанняў. Шмат артыкулаў у той час было прысвечана абмену вопытам аб дзейнасці бібліятэк. Вывучэнне перыядыкі сведчыць аб тым, што артыкулы такога зместу друкаваліся ва ўсіх рэспубліканскіх, абласных і некаторых раённых газетах, а таксама часопісах. Аўтарачы артыкулаў былі ў асноўным бібліятэкары-практыкі, якія дзяліліся сваімі ідэямі, поглядамі, меркаваннямі. На жаль, адсутнасць прафесійнага часопіса на Беларусі адмоўна ўплывае на развіццё бібліятэказнаўчай думкі як у той, так і сённяшні час.

Самайлюк Т.А.,
заг.аддзела рэдкай кнігі
Беларускага ўніверсітэта культуры

УНІЯЦКАЕ КНІГАДРУКАВАННЕ НА БЕЛАРУСІ Ў XVII-XVIII стст.

У гісторыі уніяцкай царквы пасля Брэскага сабору (1596) ў шэрагу важнейшых падзей, якія ўплывалі на друкарскую справу і выдавецкую палітыку уніятаў, самае значнае месца займалі, па-першае, утварэнне Базыліянскага ордэна і, па-другое, скліканне Замойскага уніяцкага сабору.

Змены ва ўсходняй царкве, выкліканыя уніяй, пераўтварылі перш за ўсё адны з ордэн — збор манахаў устава святога Васілія Вялікага. Устаў манахаў абраду візантыйскага быў распрацаваны Васіліем Вялікім у IV ст. На яго аснове ў IX ст. быў распрацаваны манастырскі ўстаў Феадарытам Студытам, ў XI ст. — Феадосіем Пячэрскім і ў XVII ст. — Іосіфам Вельямінам Руцкім.

Манахаў устава св. Васілія прывёў на рускую зямлю князь Уладзімір у X ст. для ўмацавання хрысціянства. У канцы XVI ст. збор манахаў, напачатку моцны, заняўся.

Рэформа ордэна, праведзеная пасля уніі ў 1617 годзе мітрапалітам уніяцкай царквы І.В.Руцкім, ахапіла манахаў на ўсёй тэрыторыі Вялікага княства Літоўска-га. Уніяцкі Ордэн, г.зн. *Ordo Sancti Basilii Magni*, па ордэнскаму ўставу быў манаскім сузральным зборам, але машаі ажыццяўлялі формы дзейнасці клерыкальных ордэнаў. Яны праводзілі палкам новую, реформатарскую пастырскую, выхаваўча-асветніцкую і культурную дзейнасць.

У 1720 годзе адбыўся ў Замосці сабор уніяцкай царквы, скліканы мітрапалітам Лявонам Кішчэй. На сіноде былі прыняты рашэнні па аднаўленню Ордэна. У 1773 годзе быў створаны Ордэн базыліянаў св. Ісафаата (*Ordo Basilianis Sancti Iosaphat*) у выніку аб'яднання кангрэгацый базыліян Вялікага княства Літоўска-га і расійскай, зацверджаны ў 1774 годзе Рымам пад назвай Ордэн Рускі св.Васілія Вялікага (*Ordo Sancti Basilii Magni Ruthenorum*).

Уніяцкае кнігадрукаванне пачынаецца ўжо з другой паловы XVII стагоддзя і працягваецца да пачатку XX стагоддзя. У першай палове XVIII стагоддзя тры чвэрці друкарняў Рэчы Паспалітай належыла Ордэну базыліянаў. Друкарні базыліянаў рэалізавалі перш за ўсё ўласныя мэты Ордэна і уніяцкай царквы. Друкаванне кніг уводзілася ў абавязак Уставам Ордэна. Правілы Канстытуцыі Ордэна, складзеныя мітрапалітам Вельямінам Руцкім «*Impressio librorum*», вызначалі друкаванне кніг: «*Pro maiori gloriae Divinae, scientiarumque incremento, ito vestri literarum studiis operam dent, ut possint utiles libros scribere, illorumque monumentis rem juvare literariam*». Прадпісанне ўстанаўлівала таксама цэнзуру

архімандрэга, які назіраў за прававернасцю друкаваных тэкстаў і запяваў канчаткова рукапісы да выдання.

У гісторыі выдавецкай дзейнасці базіліянаў найбольш значнае месца займалі друкарні ў Вільні, Супраслі і Пачаеве. Усяго іх было 6. Гэта яшчэ друкарні ва Унёве, Львове і Мінску. У даведніку «Drukarze dawniej Polski od XV do XVIII w.» (Wrocław, 1959. T.5. S.265-266) нагадваецца яшчэ і тыпаграфія ў Жыро-відах. В.Ластоўскі выказаў меркаванне, што ў канцы XVII ці пачатку XVIII ст. у Жыровіцкай друкарні быў выдзены «Akafist Bogarodzicy», надрукаваны лашынкай на паркоўнаславянскай і вацінскай мовах (Ластоўскі В. Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі. Коўна, 1924. С.586), але пакуль што ніхто з даследчыкаў не змог знайсці па бібліяграфічных крыніцах, каталогах, даследаваннях і ў архівах належачых ёй друкаў ці звестак аб выданнях друкарні. Не нагадваецца аб друкарні і ў грунтоўным даследаванні прысвечаным дзейнасці Жыровіцкага манастыра архімандрэга Антонія (Антоний (Мельников), архимандрит. Жировицкий монастырь в истории западно-русских епархий: Днс. Одесса, 1964. 476 с.)

У літаратуры аб выдавецкай дзейнасці базіліянаў ёсць звесткі аб намаганнях Ордэна пабудаваць друкарню ў Лаўрышаве, на заснаванне якой кароль Станіслаў Аўгуст выдаў прывілей у 1790 годзе. Але аб яе дзейнасці пакуль не знойдзена дакументаў. Магчыма, яна была створана, працавала некаторы час і друкавала кнігі для ўнутранага ўжывання манастыра.

Такім чынам, у межах Вялікага княства Літоўскага ў XVII-XVIII стст. працавалі тры друкарні Ордэна базіліянаў – у Вільні (1628-1839), Супраслі (1695-1804) і Мінску (1790-1793).

Матульскі Р.С.,
канд. пед. навук,
ст.выкладчык

ПРЫНЦЫПЫ, МЭТЫ І ЗАДАЧЫ СТАНДАРТЫЗАЦЫІ Ў ГАЛІНЕ БІБЛІЯТЭЧНАЙ СПРАВЫ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

У сучасны момант у рэспубліцы сфарміраваны ўсе неабходныя аб'ектыўныя і суб'ектыўныя перадачковыя для распрацоўкі нацыянальных стандартаў у сферы функцыянавання бібліятэчна-інфармацыйных сістэм.

Пры іх распрацоўцы неабходна зыходзіць, у першую чаргу, з таго, што нарматыўныя дакументы павінны прадуладжваць аптымальны ўзровень бібліятэчных паслуг, зніжэнне якога можа прывесці да негатыўных вынікаў, а завьшэнне да невыкапання з-за недастатковай надрыхтоўкі галіны да ўвядзення такога стандарта. Таму пры стандартызацыі мэтазгод-

на кіравання наступнымі асноўнымі прынцыпамі:

-- узасмасувязь стандартаў з законамі, ведамаснымі дакументамі, іншымі падзаконнымі і нарматыўнымі актамі;

-- мэтагоднасць, г.зн. што стандартызацыя падвяргаюцца толькі тыя аб'екты, нарміраванне якіх іншымі спосабамі не дае неабходных вынікаў;

-- мінімум рэгламентацыі, таму што стандартызацыя ўводзіцца толькі на тыя аб'екты, рэгламентацыя якіх неабходна для далейшага развіцця тэорыі і практыкі бібліятэчнай справы;

-- навуковасць -- выкарыстанне навуковых дасягненняў у галіне бібліятэчнай справы, а таксама інфарматыкі, бібліяграфіі, педагогікі, сацыялогіі і іншых навук;

-- адраснасць -- канкрэтнасць сферы выкарыстання стандартаў;

-- перыядычнасць -- дынамізм распрацоўкі стандартаў і абнаўленне іх у адпаведнасці з патрабаваннямі часу.

Захаванне названых прынцыпаў – важная ўмова паспяховай распрацоўкі і ўкаранення стандартаў. Рэалізацыя іх мае наступныя мэты:

-- садзейнічаць выкананню заканадаўства Рэспублікі Беларусь сродкамі і метадамі бібліятэчнай работы;

-- абарона інтарэсаў карыстальнікаў і дзяржавы ў пытаннях асартыменту і якасці бібліятэчных паслуг;

-- забеспячэнне асноўных якасных і колькасных характарыстык бібліятэчных паслуг, што адпавядаюць сацыяльнаму заказу грамадства і ўзроўню яго развіцця;

-- павышэнне якасці паслуг у адпаведнасці з развіццём навукі і тэхнікі, патрэбнасцямі насельніцтва і грамадства;

-- устараненне тэхнічных бар'ераў у сферы інфармацыйнага супрацоўніцтва;

-- забеспячэнне канкурэнтаздольнасці паслуг бібліятэж рэспублікі на сусветным рынку інфармацыйных паслуг;

-- удзел рэспублікі ў міжнародным падзеле працы.

Для выканання гэтых стандартызацыі ў галіне бібліятэчнай справы неабходна рашыць наступныя задачы:

-- выяўленне асноўных крытэрыяў, якія характарызуюць сацыяльны заказ грамадства на бібліятэчныя паслугі;

-- распрацоўка агульных патрабаванняў да бібліятэж розных тыпаў і відаў, вызначэнне якасных і колькасных характарыстык дзейнасці бібліятэж;

-- устапаўленне аптымальных (у т.л. абавязковых) патрабаванняў да якасці і ваменклатуры бібліятэчных паслуг у інтарэсах карыстальнікаў і грамадства;

-- зніжэнне фінансавых, матэрыяльных і працоўных затрат у дзейнасці бібліятэж.

Пры распрацоўцы нарматыўных дакументаў па стандартызацыі ў галіне бібліятэчнай справы мэтазгодна захоўваць наступныя умовы: